

IERÓTHEOS,
MITROPOLIT AL NAFFAKTOSULUI

Teologia
post-patristică și
experiența bisericească
a Sfinților Părinți

Traducere din limba greacă de
Tatiana Petrache

editura
Σοφία

București

Introducere

Cartea de față cuprinde o serie de texte, dintre care cele mai multe au fost prezentate la diverse congrese și conferințe teologice stârnind tot felul de dezbateri. Toate însă au un numitor comun: anume că se referă la modul de teologhisire al Sfinților Părinți, acești adevărați învățători ai Bisericii, și că descriu un fenomen care a apărut în ultima vreme în afara Greciei și, din păcate, a fost importat acum și în Grecia. Este vorba de ceea ce se numește teologia post-patristică.

Primele capitole ale cărții se referă la așa-numita teologie post-patristică, în care am încercat să surprind demersul acesteia de a se detașa de terminologia Părinților și să înfățișez problematica din perspectivă eclezială. Următoarele capitole, mai cu seamă începând cu cel de-al șaptelea, se referă la experiența și învățătura Părinților tuturor veacurilor, care nu este alta decât învățătura și experiența Bisericii însăși. Ne vom convinge de această realitate parcurgând învățătura Sfântului Grigorie Palama, patrologia profesorului Panaghiótis Hristou, *Filocalia* Sfântului Nicodim Aghioritul și vom tâlcui dumnezeiasca Liturghie necreată, așa cum este ea descrisă în Cartea Apocalipsei și care este trăită de Sfinții din orice timp, ca experiență și țel eshatologic. Astfel, toate capitolele prezentei cărți alcătuiesc o unitate.

Cititorul va conștientiza ceea ce e de la sine înțeles, că Biserica este Trupul lui Hristos și comunitatea¹ îndumnezeirii, iar Părinții, așa cum vedem în cântările Bisericii, sunt „florile Raiului cele cu mireasma mirului, gurile cele cu totul de aur ale Cuvântului”, „dumneze-

¹ Corespondentul grecesc *κοινωνία* are sensul, pe de-o parte, de adunare statică de oameni având aceleași valori sau criterii de funcționare (societate, comunitate), iar, pe de altă parte, are sensul de legătură dinamică între oameni (împărtășire, părtășie, comuniune). Am preferat *comunitate* pentru că are o acoperire mai largă prin faptul că are o rădăcină comună cu *comuniune*, apoi pentru că nuanța nu este atât de tehnică precum la *societate* și în al treilea rând pentru că este cel mai aproape de înțelesul de *adunare* (a celor îndumnezeiți – Sfinții), care compune și formează Biserica, Trup al lui Hristos. [n. trad.]

iască tabără”, „ostași grăitori de Dumnezeu ai oștii Domnului”, „luciferi mult luminători ai cerului duhovnicesc”, „turnurile cele de nesurpat ale Sionului celui tainic”, „podoaba lumii”, ceata Sfinților Părinți care „taina teologiei o au predat lămurit Bisericii”¹. Astfel, ceea ce se numește teologie post-patristică, înțeleasă ca depășire a învățaturii patristice, este străină de învățătura ortodoxă și de viața bisericească ortodoxă.

Teologia autentică, de primă mână, este rodul îndumnezeirii, chintesența experienței revelate, rezultatul comuniunii Sfinților cu Dumnezeu. Această experiență a fost pusă în cuvinte de Sfinți folosindu-se de limbajul epocilor în care a trăit fiecare. Termenii teologici însă stabiliți de Sinoadele Ecumenice sunt nealterabili și neschimbabili și constituie partea veșnică a tradiției, de aceea nu ne putem juca cu ei fără să primejduim părtășia la viața Bisericii și însăși mântuirea noastră. În consecință, teologia academică va trebui să primească teologia patristică empirică și să se întemeieze pe ea, să se ferească a o desconsidera sau a o altera, dacă vrea să exprime o perspectivă bisericească ortodoxă.

Din păcate însă, concepția de bază a teologiei post-patristice este că perioada patristică s-a încheiat în secolul al VIII-lea, după care s-ar fi dezvoltat alte teologii ce formulează fiecare experiența eclezială în termenii și gândirea caracteristică fiecărei epoci.

Această concepție se fundamentează pe condamnarea Sinodului VII Ecumenic și a hotărârilor sale de către regele franc Carol cel Mare în cadrul unui sinod ce a avut loc la Frankfurt în anul 794 d.Hr. Pornind de la conținutul acestui sinod s-au scris textele care ulterior au fost incluse în colecția intitulată *Contra errores Graecorum*. De fapt aici, greci erau numiți romeii² ortodocși, considerați eretici, deoarece, chipurile, idolatrizau sfintele icoane, și pe care i-au numit greci-elini, adică idolatri. În realitate, teologii lui Carol cel Mare au falsificat Actele Sinodului VII Ecumenic pentru a ajunge la această concluzie³.

¹ *Slava* Laudelor din Duminica Sfinților Părinți, *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 286.

² Cei pe care îi numim azi „bizantini” nu au avut niciodată conștiința că sunt bizantini, ci „romei” – spre deosebire de „elini”, care erau locuitorii idolatri ai Imperiului. În Imperiul Roman creștin, criteriile de definire a identității nu erau etnice, ci religioase. Romeii din Imperiul Roman de Răsărit și din Imperiul Roman de Apus erau unul și același neam, adică neamul creștinilor. [*n. trad.*]

³ Vezi Ierótheos, Mitropolitul de Nafpaktos și Sfântul Vlășie, *Η εικόνα στην ορθόδοξη και την δυτική παράδοση*, în: Βελλᾶ Ἐπιστημονική Ἐπετηρίδα Ἀναστάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Βελλᾶς Ἰωαννίνων, vol. VI, Βελλᾶ Ἰωαννίνων, 2011, pp. 54-63.

Întrucât, potrivit opiniei lor, perioada patristică s-ar fi încheiat în secolul al VIII-lea, ulterior a fost nevoie să se dezvolte teologia scolastică, susținută de proprii ei teologi, scolastici, considerați noii teologi ai tradiției apusene. Unul dintre aceștia este Toma de Aquino (1225-1274), care în opera sa *Summa Theologica* se folosește de opiniile Sfântului Ioan Damaschin. Din acest motiv, începând cu secolul al XIII-lea, în rândul Părinților primelor opt veacuri, teologii apuseni îl socot și pe Sfântul Ioan Damaschin, însă consideră că odată cu el se încheie tradiția patristică.

Potrivit acestei concepții, ulterior teologiei scolastice s-au dezvoltat noi teologii, influențate de diferite curente ce s-au impus în Apus prin Reformă și Contrareformă. În spațiul academic ortodox a apărut ideea că noii Părinți ar fi teologii și isihăștii ruși, care ar depăși deopotrivă teologia patristică și teologia scolastică.

În consecință, potrivit teologilor post-patristici, Părinții Bisericii au acoperit perioada de până în secolul al VIII-lea, iar de atunci până în zilele noastre și-a făcut apariția alt tip de Părinți, teologi ce pot fi încadrați în diverse categorii și curente. Dintr-o astfel de viziune s-a născut teoria despre teologia post-patristică.

Cei care susțin validitatea teologiei post-patristice consideră că ea trebuie corelată cu așa-numita teologie contextuală sau teologia contextului; avem, astfel, de pildă, expresii cum sunt „contextul teologic al pnevmatologiei”, „contextul cosmologic al ecologiei”, „contextul antropologic al feminismului” etc.

Dacă ne aplecăm asupra cuvântului „context”, găsim în definiția *Dicționarului* lui Gheorghios Babiniotis¹ că acesta presupune „existența unor elemente comune între lucruri”. Folosit în teologia contemporană, *contextul* se referă la identificarea și sublinierea elementelor comune diferitelor tradiții teologice și religioase, trecându-se cu vederea elementele care prezintă diferențe.

Un exemplu semnificativ de contextualizare teologică sunt concepțiile lui Olivier Clément, care stabilește o legătură între „fanatismul ce deformează deja chipul marilor și frumoaselor religii răsăritene” și „identitatea confesională”, acest „pământ în care se cultiva” fanatismul. Astfel, potrivit lui Clément, suntem datori să găsim

¹Gheorghios Bambiniotis, *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Κέντρο Λεξικολογίας, Atena, 2012. [*n.trad.*]

elementele comune, „relaționate”, între creștinism și iudaism, islamism, hinduism și, în genere, în oricare altă tradiție religioasă. Mai mult chiar, referindu-se la relația dintre hinduism și Evanghelie, fapt valabil și pentru alte tradiții religioase, scrie: „Noi, creștinii, avem obligația să lucrăm mult în perspectiva întâlnirii. Acest fapt are mai multă însemnătate decât toate polemicile dintre noi.” Prin urmare teologia post-patristică se află în strânsă legătură cu teologia contextuală.

Teoria aceasta nu stă în picioare din punct de vedere al teologiei ortodoxe, pentru că, așa cum va constata cititorul din textele ce urmează, perioada patristică este strâns legată de întreaga viață a Bisericii. În toate veacurile Biserica naște și dă lumii Părinți, iar Sfinții Părinți, oameni îndumnezeiți și de Dumnezeu insuflați, exprimă experiența bisericească ca urmași ai Prorocilor și ai Apostolilor și mărturisesc credința ortodoxă. Și după secolul al VIII-lea avem mari Părinți, precum Sfântul Simeon Noul Teolog, Sfântul Grigorie Palama și toți Părinții niptici și isihaști, până în zilele noastre. Perioada patristică nu s-a încheiat, așa cum nu s-a încheiat nici viața Bisericii. Astfel avem această situație în care teologia post-patristică și cea contextuală nu fac de fapt altceva decât să îi desconsidere pe Părinții de după secolul al VIII-lea, iar pe Părinții primelor opt secole să îi interpreteze în mod eronat.

Părinți ai Bisericii există în fiecare epocă și nu poate fi altfel. Ne sunt cunoscuți ca cei ce prezintă trăsături comune cu adevărații Părinți și o experiență identică cu a Prorocilor, Apostolilor și Părinților tuturor veacurilor, dar și o identitate în terminologie, așa cum a fost ea stabilită de Sinoadele Ecumenice. Cinstirea acestor Părinți constituie o mărturie a autenticității și adevărului, în timp ce distanțarea de la linia lor este o abatere de la teologia și experiența Bisericii.

Scrisă în Sâmbăta lui Lazăr,
în ziua de 7 aprilie a anului 2012,
la reședința Episcopiei Nafpaktosului.

*Mitropolitul de Nafpaktos și Sfântul Vlasie,
kir Ierótheos*